

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem Kutatásetikai Bizottságának Szervezeti és Működési Szabályzata

I. Általános rendelkezések

1. Jelen szabályzat meghatározza a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem (a továbbiakban: Egyetem) Kutatásetikai Bizottságának (a továbbiakban: Bizottság) szervezeti felépítését, működésének rendjét és eljárásait. Célja, hogy biztosítsa az Egyetemen folyó tudományos kutatások erkölcsi és etikai normáknak való megfelelését, összhangban az Egyetem Tudományetikai Kódexében, valamint a nemzeti és nemzetközi tudományetikai iránymutatásokban lefektetett alapelvekkel. A Bizottság működésével az egyetem eleget tesz annak a nemzetközi elvárásnak, miszerint a kutatói munkáltatók felelősek az esetleges kutatási visszaélések kivizsgálásáért, és e célból állandó bizottságot kell létrehozniuk.

2. A Bizottság tevékenysége során betartja az alkalmazandó ukrán jogszabályokat, az Egyetem belső szabályzatait és Minőségirányítási Kézikönyvében foglaltakat, valamint igazodik a nemzetközileg elfogadott kutatásetikai normákhoz. Irányadónak tekintendők A kutatási integritás európai magatartási kódexe (ALLEA, 2023). Jelen szabályzat előírásai összhangban vannak az Egyetem Tudományetikai Kódexének rendelkezéseivel is, és annak végrehajtását segítik elő.

3. A Bizottság az Egyetem állandó bizottságaként működik. Független testület, amely a tudományos kutatásokkal kapcsolatos etikai ügyekben jár el. Működését az Egyetem teljes függetlenséggel látja el. Ennek megfelelően a Bizottság tagjai tevékenységük során nem utasíthatók, döntéseiket külső befolyástól mentesen hozzák meg. A Bizottság eljárási autonómiája biztosítja, hogy az etikai vizsgálatok pártatlanul és tárgyilagosan történjenek.

4. Jelen szabályzatot az Egyetem Szenátusa (Tudományos Tanácsa) hagyja jóvá, az Egyetem Minőségbiztosítási Tanácsának javaslata alapján, hatályba léptetéséhez szükséges egyeztetéseket – beleértve a Hallgatói Önkormányzattal történő konzultációt – lefolytatva. A szabályzatot szükség szerint, de legalább két évente, a Minőségbiztosítási Tanács és a Bizottság felülvizsgálja, és – ha szükséges – javaslatot tesz módosítására annak érdekében, hogy az mindig megfeleljen a hazai és nemzetközi legjobb gyakorlatoknak, valamint a jogszabályi környezet változásainak. Amennyiben a jelen szabályzat valamely kérdést nem szabályoz részletesen, irányadóként kell tekinteni az ALLEA kutatási integritási kódexét (2023) és az általánosan elfogadott nemzetközi kutatásetikai normákat.

II. A Bizottság összetétele és kinevezése

1. A Kutatásetikai Bizottság tagja:

- 1) az Egyetem rektora,
- 2) a tudományos és minőségbiztosításért felelős rektorhelyettes,
- 3) az oktatási-módszertani rektorhelyettes,
- 4) A Felsőoktatási Minőségbiztosítási Osztály vezetője,

- 5) Az Akadémiai Integritás, Átláthatóság és Korrupcióellenesség Osztályának képviselője,
- 6) Az Egyetem tanszékeinek egy-egy delegáltja,
- 7) Az Egyetem kutatóintézeteinek egy-egy delegáltja
- 8) A Hallgatói Önkormányzat képviselője

Szükség esetén a Bizottság munkájában továbbá részt vehet egy jogi tanácsadó, aki az Egyetem jogi szakértője; ő tanácskozási joggal segíti a Bizottságot a jogszabályi megfelelés biztosításában. A jogi tanácsadó a Bizottság ülésein tanácskozási joggal vesz részt, de szavazati joggal nem rendelkezik (nem számít bele a tagok létszámába).

2. A Bizottság tagjait az Egyetem Szenátusa (Tudományos Tanácsa) hagyja jóvá a tudományos és minőségbiztosításért felelős rektorhelyettes előterjesztése nyomán, figyelembe véve a tanszékek és kutatóközpontok javaslatait. A Szenátus (Tudományos Tanács) által megválasztott tagokat a rektor írásos határozattal nevezi ki a Bizottságba.

3. A Bizottságot elnök vezeti, munkáját titkár segíti. Az elnököt és a titkárt a Bizottság tagjai választják meg az első ülésükön. A tagság 3 éves ciklusra szól. Amennyiben egy tag mandátuma idő előtt megszűnik (lemondás, visszahívás, elhalálozás stb. miatt), helyére a hátralévő időre új tagot kell kinevezni a fenti eljárás szerint.

4. A Bizottság tagjai független szakmai minőségükben járnak el, kötelesek kerülni minden összeférhetetlenséget. A Bizottság eljárásaiban az a tag, akit személyesen érint az adott ügy, köteles ezt haladéktalanul jelezni és az adott ügy vizsgálatában, döntésében nem vehet részt. Szükség esetén – tartós összeférhetetlenség vagy hosszabb távollét esetén – a tag helyettesítéséről az általános kinevezési rendnek megfelelően kell gondoskodni.

III. A Bizottság feladatai és hatásköre

1. A Kutásetikai Bizottság az Egyetem tudományos kutatásainak etikai felügyeletét látja el. Feladatai közé tartozik különösen:

- a) az Egyetem polgárai (oktatók, kutatók, hallgatók) által végzett tudományos kutatások során felmerülő etikai kérdések, panaszok és vétségek kivizsgálása (tudományetikai eljárások lefolytatása),
- b) a kutatási tervek és pályázatok etikai szempontú előzetes véleményezése és engedélyezése (kutásetikai engedélyezési eljárások lefolytatása), valamint
- c) ajánlások megfogalmazása a kutásetika érvényesítését célzó intézkedésekre.

A Bizottság e tevékenységével biztosítja, hogy az egyetemi kutatások megfeleljenek a nemzeti és nemzetközi etikai normáknak, különös tekintettel az akadémiai integritás elveire (pl. eredetiség, plágiumtilalom, adatok hitelessége), az élőlényekkel végzett kutatások etikai standardjaira, valamint a környezeti és társadalmi felelősség szempontjaira.

2. A Bizottság hatáskörébe tartozik minden olyan bejelentés vagy hivatalból indítható vizsgálat, amely az Egyetem valamely polgárának tudományos kutatáshoz kötődő magatartását érintő etikai vétség gyanúját veti fel. Ide tartoznak különösen az akadémiai tisztesség megsértésének

esetei, így például plágium, adathamisítás vagy adatkitalálás, a kutatási eredmények manipulálása, a szerzőségi normák megsértése, a kutatók közötti tisztességtelen viselkedés, a kutatásban részt vevő alanyok jogainak és méltóságának megsértése stb.. E feladat keretében a Bizottság:

- fogadja és nyilvántartja az etikai panaszokat vagy bejelentéseket (beleértve a névtelen vagy anonim bejelentéseket is, amennyiben azok kellően konkrétak);
- előzetesen megvizsgálja, hogy a panasz az ő hatáskörébe tartozik-e és indokolt-e formális eljárás indítása;
- lefolytatja a kivizsgálást, ennek során jogosult minden releváns dokumentumot és bizonyítékot bekérni, az érintett személyeket meghallgatni;
- megállapítja, történt-e tudományetikai vétség, és dönt az ügyben, vagy javaslatot tesz a megfelelő szankcióra, intézkedésre;
- írásbeli határozatot hoz a vizsgálat lezárását követően, amely tartalmazza a ténymegállapításokat, az esetleges etikai normaszegést és annak indokolását, valamint a szükséges intézkedésekre vagy szankciókra tett javaslatot.

3. A Bizottság előzetes etikai engedélye szükséges minden olyan kutatási projekt megkezdéséhez, amely:

a) emberi alanyok bevonásával jár (ideértve az emberi résztvevőkkel végzett kérdőíves, kísérletes vagy megfigyeléses vizsgálatokat),

b) személyes adatok gyűjtését vagy kezelését igényli,

c) állatkísérleteket foglal magában,

vagy d) bármely egyéb érzékeny etikai vonatkozással bír.

A kutató (illetve a kutatás vezetője) köteles az ilyen kutatás megkezdése előtt a Bizottsághoz kutatásetikai engedély iránti kérelmet benyújtani, amely tartalmazza a kutatási terv leírását, az etikai kockázatok értékelését, a kockázatsökkentő intézkedéseket, illetve a résztvevőknek szóló tájékoztatók és beleegyező nyilatkozatok tervezetét. A Bizottság a kérelem beérkezését követően megvizsgálja a benyújtott dokumentáció teljességét (a titkár formai ellenőrzést végez), szükség esetén hiánypótlást kér, majd érdemi etikai bírálatot folytat le. Ennek során a Bizottság mérlegeli, hogy a tervezett kutatás megfelel-e az alkalmazandó etikai előírásoknak (pl. a Helsinki Nyilatkozat elveinek, az állatvédelmi jogszabályoknak, az adatvédelmi követelményeknek, stb.). A Bizottság az etikai engedélyezési eljárás keretében:

- feltétel nélkül engedélyezi a kutatás megkezdését, ha sem etikai, sem jogi akadályt nem talál; vagy
- feltételesen engedélyezi, meghatározott módosítások vagy kiegészítő óvintézkedések előírásával; vagy

- elutasítja az engedély megadását, ha a kutatás tervét súlyosan aggályosnak ítéli (ez esetben a döntést írásban megindokolja és útmutatást ad a kutató számára, milyen változtatások szükségesek egy esetleges újabb kérelem elfogadásához).

Az engedélyezési eljárásban hozott helyt adó döntés esetén a Bizottság hivatalos Kutatásetikai Engedélyt állít ki, egyedi azonosító számmal ellátva, és ezt megküldi a kérelmezőnek, valamint nyilvántartásba veszi. Elutasítás esetén a kérelmezőt írásban értesíti a döntés indokairól, és – lehetőség szerint – tanácsokat ad a kutatási terv etikai szempontú továbbfejlesztéséhez. Az etikai engedély kiadásának megtagadása esetén a kérelmező a döntést tudomásul veszi; fellebbezésnek az engedélyezési eljárásban nincs helye (az engedély hiányában a kutatás az Egyetemen nem végezhető).

4. A fenti fő funkciókon túl a Bizottság ellát minden további olyan feladatot, amellyel az Egyetem vezetése megbízza a tudományos kutatások etikai felügyelete kapcsán. Ennek keretében közreműködhet etikai tárgyú egyetemi szabályzatok kidolgozásában vagy véleményezésében, részt vehet az oktatók, kutatók etikai oktatásában (pl. kutatási integritás tréningek szervezése), továbbá javaslatot tehet az Egyetemen belül az etikus kutatói magatartást elősegítő programokra. A Bizottság évente beszámol az Egyetem Szenátusának (Tudományos Tanácsának) az előző évben végzett tevékenységéről, az általa tapasztalt etikai kihívásokról és az ezek kapcsán tett intézkedésekről.

IV. A Bizottság működési rendje

5. A Bizottság szükség szerint, de legalább félévente ülésezik. Ülést kell összehívni minden beérkezett etikai panasz vagy engedélykérelem ügyében, továbbá akkor is, ha azt a Bizottság bármely tagja az ok megjelölésével indítványozza. Az ülések összehívásáról – a tervezett napirend közlésével – az elnök gondoskodik. Rendes ülések esetén legalább 5 munkanappal korábban, sürgős esetben (pl. folyamatban lévő kutatás azonnali felfüggesztését igénylő etikai probléma) rövidebb határidővel is összehívható ülés. A meghívóban az elnök megjelöli az ülés időpontját, helyszínét (vagy online formáját), valamint a megtárgyalandó ügyeket.

6. A Bizottság ülése határozatképes, ha azon az összes szavazati jogú tag több mint fele jelen van (beleértve az elnököt is). Határozatképtelenség esetén az elnök az ülést ismét összehívja. Az ismételten összehívott ülés a jelentek számától függetlenül határozatképesnek tekintendő. A határozatképesség megállapításánál a jogi tanácsadó jelenléte nem számít bele a létszámba, mivel ő nem szavazó tag.

7. Az ülést az elnök vezeti. Az egyes napirendi pontok tárgyalása során először a titkár vagy az elnök ismerteti az adott ügy előzményeit, a beérkezett kérelmet vagy panaszt, valamint az előzetesen összegyűjtött információkat, bizonyítékokat. Ezt követően a Bizottság – szükség szerint a jogi tanácsadó és esetleges meghívott szakértők bevonásával – megvitatja az ügyet. A vitában minden tag kifejtheti álláspontját. A Bizottság az ügy jellegétől függően dönthet úgy, hogy az érintett személy(ek)e)t meghallgatja az ülésen. Ebben az esetben részükre lehetőséget kell biztosítani, hogy ismertessék álláspontjukat, válaszoljanak a Bizottság tagjainak kérdéseire, valamint szükség esetén tanúkat vagy szakértőket javasoljanak. A meghallgatás idejére – ha az a Bizottság megítélése szerint indokolt – az érintetteken kívül más személyek

(pl. a bizottsági tagokon és a jogi tanácsadón kívül) nem tartózkodhatnak a teremben, ezzel is biztosítva a diszkréciót. A Bizottság ülései nem nyilvánosak, azokon a tagokon, a jogi tanácsadón és a feltétlenül szükséges adminisztratív személyzeten (pl. jegyzőkönyvvezető) kívül más nem vehet részt. Szükség esetén azonban – egyedi ügy megvitatásához – az elnök vagy bármely tag javaslatára a Bizottság szakértőt hívhat meg az ülésre, aki szintén tanácskozási joggal vehet részt. A külső szakértő jelenléte és véleménye a Bizottság munkáját segíti, de a döntéshozatalban nem szavaz.

8. A Bizottság a vitát követően határozathozatal céljából szavaz. A Bizottság döntéseit szavazati joggal rendelkező tagjai egyszerű szótöbbséggel hozzák meg. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A szavazás minden esetben nyílt, kivéve ha a Bizottság az adott kérdés érzékeny vagy személyiségi jogot érintő voltára tekintettel zárt (titkos) szavazást rendel el. A meghozott döntés lehet: határozat (formális döntési aktus, pl. etikai vétség megállapítása vagy engedély kiadása/elutasítása), illetve állásfoglalás vagy ajánlás (ha a Bizottság véleményt nyilvánít egy kérdésben vagy javaslatot tesz az egyetemi vezetésnek). Minden döntést a jegyzőkönyvben rögzíteni kell, és a határozatokat írásba foglalt külön okirat formájában is el kell készíteni. A Bizottság határozatait az elnök és a titkár aláírásával hitelesíti.

9. A Bizottság üléseiről részletes jegyzőkönyvet kell vezetni, amely tartalmazza: az ülés helyét, idejét, a jelenlévőket, a megtárgyalt napirendi pontokat, a vita lényegét (fontosabb hozzászólásokat, véleményeket), a hozott döntéseket és azok indokolását, valamint a szavazás eredményét (arányát). A jegyzőkönyvet az elnök és a titkár hitelesíti. A Bizottság eljárásai során keletkezett valamennyi iratot (kérelem, panasz, bizonyítékok, jelentések, határozatok stb.) bizalmasan kell kezelni és az adatvédelmi előírásoknak megfelelően kell tárolni. A személyes adatokat tartalmazó dokumentumokhoz kizárólag a Bizottság tagjai és a jogi tanácsadó férhetnek hozzá, illetve azon egyetemi vezetők, akiknek a döntés végrehajtásához feltétlenül szükséges (pl. rektor egy fegyelmi szankció esetén). Az ügyek iratait a vonatkozó iratmegőrzési szabályoknak megfelelően, de legalább 5 évig meg kell őrizni.

10. A Bizottság határozatait az érintettekkel írásban kell közölni. Etikai vizsgálat esetén a panaszos és a panaszolt is megkapja a határozat egy példányát, amely tartalmazza a döntés részletes indokolását is. Kutatásetikai engedélyezés esetén a kérelmező kap értesítést az engedély kiadásáról (az engedély dokumentumának megküldésével), vagy elutasítás esetén az indoklással ellátott döntésről. A Bizottság által javasolt szankciók vagy intézkedések végrehajtásáról az arra hatáskörrel rendelkező egyetemi vezető gondoskodik – például fegyelmi eljárás lefolytatása a rektor hatáskörében, kutatási támogatás visszavonása stb. –, figyelembe véve a Bizottság ajánlását. A Bizottság döntései nyomán – amennyiben tudományetikai vétség megalapozott gyanúja merül fel – sor kerülhet egyéb jogi lépések megtételére is: például munkajogi, polgári jogi vagy büntetőjogi eljárás kezdeményezésére az illetékes fórumok előtt.

11. Amennyiben az etikai panasz ügyében hozott Bizottsági döntéssel valamely érintett fél (ideértve a panaszost is, ha a panaszát elutasították) nem ért egyet, jogorvoslatért folyamodhat. A Bizottság tudományetikai vizsgálatban hozott határozata ellen – a kézhezvételtől számított 15 napon belül – felülvizsgálati kérelem nyújtható be az Egyetem rektorához. A felülvizsgálati kérelmet a Szenátus (Tudományos Tanács) soron következő ülésén meg kell tárgyalni; a

Szenátus (Tudományos Tanács) jogosult a Bizottság határozatát helybenhagyni, megváltoztatni vagy megsemmisíteni és új eljárás lefolytatását elrendelni. A Szenátus (Tudományos Tanács) döntése véglegesnek tekintendő az egyetemi belső eljárás keretében. Kutatásetikai engedélyezési ügyekben – a 10. § alapján – a Bizottság döntése végleges, arra egyetemi jogorvoslat nem biztosított; a kérelmező azonban jogosult a kutatási tervét módosítva új engedélykérelmet benyújtani, illetve a hatályos jogszabályok által biztosított külső jogorvoslati lehetőségeket (pl. bírósági felülvizsgálat) igénybe venni, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a Bizottság eljárása jogsértő volt.

V. Záró rendelkezések

1. Jelen szabályzat rendelkezéseit az Egyetem minden polgára és testülete köteles betartani. A Bizottság jogosult értelmezni a szabályzat előírásait és szükség esetén javaslatot tenni annak módosítására. Az Egyetem vezetése biztosítja, hogy a szabályzat hatálybalépéséről és tartalmáról az egyetemi polgárok megfelelő tájékoztatást kapjanak.